

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích

Archiv obce Hvožd'any

1839–1945 (1946)

Inventář

EL NAD č.: 275

AP č.: 309

Zuzana Kliková, Mgr. Jiří Kříž

Plasy 2015

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu	5
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	5
Seznam použitých pramenů a literatury	6
Inventární seznam	8

I. Vývoj původce archiválií

Hvožd'any (něm. Woschana) leží 14 km severozápadně od Města Touškova na katastrálním území Hvožd'any u Úněšova v nadmořské výšce 498 m. Podle Antonína Profouse označovalo jméno vsi její obyvatele, žijící ve hvozďe nebo u hvozdu. Ves je poprvé zmiňována v roce 1239 v listině kladrubského kláštera. Roku 1273 je uváděna v confirmaci Řehoře X. coby součást majetku premonstrátského kláštera v Teplé, jenž ji pravděpodobně vlastnil až do roku 1848 (resp. 1850), kdy došlo ke zrušení poddanství, a tím i patrimoniální správy. Nejnižším správním článkem se staly samosprávné místní obce, a to na základě tzv. Stadionova prozatímního obecního zřízení č. 170/1849 říšského zákoníku ze dne 17. března 1849. Vycházelo se hlavně z josefínských katastrálních obcí, s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada. Na Stadionovo prozatímní obecní zřízení pak v mnohém navazoval v roce 1862 vydaný rámcový říšský obecní zákon (č. 8/1862 říšského zákoníku), který měl v některých svých ustanoveních přímou platnost, zatímco jiné jeho předpisy byly realizovatelné prostřednictvím zemských prováděcích zákonů. V roce 1864 tak vešlo v platnost obecní zřízení a řád volební pro Čechy (č. 7/1864 zemského zákoníku českého).

V novém územněsprávním členění v roce 1850 připadly Hvožd'any do soudního okresu Bezručice a politického okresu Planá v Chebském kraji a pravděpodobně již od toho roku byly osadou místní obce Číhaná. V rámci správní reformy (č. 274/1854 říšského zákoníku) byla tato místní obec s platností od 12. května 1855 přerazena ze soudního okresu Bezručice do kraje Plzeňského a soudního okresu Město Touškov. V letech 1855–1868 tak náležela do správního obvodu smíšeného okresního úřadu v Městě Touškově. V roce 1868 byl pak touškovský soudní okres začleněn do nově zřízeného politického okresu Stříbro. Osada Hvožd'any příslušela do Číhané také farní správou i školou. V roce 1894 byla ve Hvožd'anech zřízena expositura této školy pro žáky ze Hvožd'an, Skupče (Skupsch) a Lípy (před rokem 1945 pod názvem Pichl), jež byla o tři roky později přeměněna na samostatnou jednotřídní obecnou školu.

Na základě vyhlášení c. k. místodržitele bylo v roce 1902 povoleno rozdělení místní obce Číhaná ve dvě samostatné místní obce – Číhanou a Hvožd'any. Podle výše uvedených zákonných ustanovení byly ve Hvožd'anech zřízeny dva orgány – obecní výbor (volený na tři roky) a obecní představenstvo. Obecní výbor byl kolegiální orgán, rozhodující většinou hlasů. Měl usnášecí a dozorčí moc a ze svého středu si volil obecní představenstvo, složené z obecního představeného – starosty, jenž prováděl usnesení obecního výboru, a alespoň dvou radních. Prvním starostou se tehdy stal Wenzl Denk.

V roce 1919 vstoupila v platnost novelizovaná ustanovení o volebním řádu a o obecním zřízení (zákony č. 75/1919 Sb. a č. 76/1919 Sb.). V čele obce tak stálo obecní zastupitelstvo (dřívější obecní výbor), které si ze svého středu volilo obecní radu (dřívější obecní představenstvo), tvořenou starostou a radními. Vzhledem k převážně zemědělskému charakteru obce i k tomu, že zde žilo výhradně německé obyvatelstvo, lze v obecních orgánech předpokládat převahu strany Bund der Landwirte (Svaz zemědělců). V roce 1925 dokonce vznikla ve Hvožd'anech z iniciativy tehdejšího starosty Wenzla Hauschky, Karla Petzeta a řídícího učitele Antona Petera místní skupina mládežnické organizace této strany – Bund der deutschen Landjugend (Svaz německé venkovské mládeže).

Po záboru českého pohraničí v roce 1938 se obec Hvožd'any stala součástí Říšské župy Sudety, náležela do obvodu vládního prezidenta v Chebu se sídlem v Karlových Varech a spadala do působnosti landráta ve Stříbře. Nařízením ze dne 10. listopadu 1938 bylo s platností od 20. listopadu 1938 na sudetoněmeckém území zavedeno německé obecní zřízení (Deutsche Gemeindeordnung) z 30. ledna 1935.

Činnost Obecního úřadu ve Hvožd'anech byla ukončena v květnu 1945, správu obce poté

převzala místní správní komise v čele s Jaroslavem Klikem.

Počet obyvatel a domů

Rok	Počet obyvatel	Počet domů
1850	120	neuvedeno
1869	110	18
1880	120	18
1890	105	18
1900	107	19
1910	141	22
1921	139	22
1930	121	22

Seznam doložených starostů¹

Wenzl Denk	1904–1907
Josef Hauschka	1907–1913
Wenzl Denk	1913–1920
Wenzl Hauschka	1920–1927
Josef Ott	1927–1942
Wenzl Denk	1942–1945

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Fond Archiv obce Hvožd'any tvoří archiválie vzniklé z činnosti Obecního úřadu ve Hvožd'anech a jeho předchůdce. Z dochovaných písemností není evidentní, kde a jakým způsobem byly ukládány.

Dne 21. února 1956 provedla Bohuslava Lohrová prohlídku a skartaci písemností na Místním národním výboru ve Hvožd'anech. Podle sdělení zástupce MNV se žádná písemná dokumentace z doby německé samosprávy nedochovala. K trvalé archivní úschově tak byly tehdy vybrány pouze dva podací protokoly z let 1946–1954. Za jakých okolností a kdy přesně byly nakonec písemnosti Obecního úřadu ve Hvožd'anech do Okresního archivu ve Stříbře

¹ Podle pamětní knihy mládežnické organizace Bund der deutschen Landjugend

předány, se bohužel nepodařilo zjistit.

Na základě územněsprávní reformy (zákon č. 36/1960 Sb.) byly archiválie v roce 1963 delimitovány z Okresního archivu Tachov se sídlem ve Stříbře do Okresního archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích (č. přírůstkové 206).

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond AO Hvožd'any o celkové metrāži 0,11 bm z let 1839–1945 (1946) obsahuje 8 úředních knih, 3 podací protokoly a 1 karton spisů. Pořádání a inventarizace proběhly na základě vyhlášky 645/2004 sb.

Z dochovaných písemností není evidentní, kde a jakým způsobem byly archiválie ukládány. S největší pravděpodobností byly na obecním úřadě spisy řazeny chronologicky, proto bylo při pořádání vytvořeno umělé schéma, které vychází ze schématu uvedeného v Metodickém návodu na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce z 31. ledna 2000 (čj. AS/1-284/2000), které bylo upraveno pro potřeby fondu. Při zpracování fondu a sestavení jeho inventáře archiváři vycházeli z Metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. března 2010 (čj. SOAP/006-0767/2010) a jeho dodatku č. j. SOAP/006-1300/2014.

Při probíhající generální inventuře fondů došlo ke změně časového rozsahu archivního fondu, celkové metrāže a počtu a ve skladbě evidenčních jednotek. V průběhu současné inventarizace fondu nebyla provedena vnitřní skartace.

Knihy inv. č. 2, 3, 4 a 6 byly založeny pravděpodobně v roce 1905, avšak jsou v nich uvedeny také záznamy o vydaných domovských listech, čeledních knížkách apod., jež byly zřejmě opsány ze starší evidence z 80. a 90. let 19. století.

Písemnosti jsou až na některé dvojjazyčné německo-české tiskopisy psané německy a v době zpracování fondu se až na ojedinělá poškození prachem a plísněmi nacházely ve vyhovujícím stavu, nevyžadujícím restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Fond AO Hvožd'any poskytuje jen minimum informací o činnosti obecní samosprávy. Zápisy ze schůzí obecních orgánů či pamětní kniha se nedochovaly, nebo také nemusely být vůbec vedeny. Některé údaje o fungování obecního úřadu i o vývoji obce a jejím společenském životě lze získat jednak ze školní kroniky z let 1890–1934, uložené ve fondu Obecná škola (německá) Hvožd'any, jednak z pamětní knihy zdejší odbočky mládežnické organizace Bund der deutschen Landjugend (Svazu německé mládeže), uložené ve fondu Spolek zemědělské mládeže – místní skupina Hvožd'any.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Fond Archiv obce Hvožd'any uspořádala Kateřina Nová a Zuzana Kliková. Inventář zpracovala Zuzana Kliková v lednu 2012 a čistopis Mgr. Jiří Kříž v březnu 2015 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 23. 03. 2015

Zuzana Kliková, Jiří Kříž

Seznam použitých pramenů a literatury

I. Prameny

a) Archivní prameny

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, *Spolek zemědělské mládeže – místní skupina Hvožd'any 1925–1938* /neuspořádáno/, pamětní kniha.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, *Obecná škola (německá) Hvožd'any 1890–1934*, pamětní kniha 1890–1934, inv. č. 1.

b) Tištěné prameny

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis Archidioeceseos Pragenae. Praha, 1860.

Ortsbuch für den Reichsgau Sudetenland. Haida, 1939.

Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaseirthum Oesterreich, 1849.

Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaseirthum Oesterreich, 1862, Teil IV., (Nr. 13, 5. 3.).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1919 (částka 16., 31. 1. a 7. 2.).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1945 (částka 3., 5. 5.).

SCHWARZ, František. *Výklad zákona obecního: zřízení obecní a řád volení v obcích*. Praha, 1898.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1872.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1886.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1893.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1907.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1913.

Statistický lexikon obcí v Čechách. Praha, 1924.

Statistický lexikon obcí v Zemi české. Praha, 1934.

Verzeichniss der Orts-Gemeinden im Königreiche Böhmen. Prag, 1861.

Zákoník zemský pro Království české, 1903 (částka XIII., 1. 5.).

Zákony a nařízení pro Království české, 1864 (částka 2., 16. 4.).

Zevrubný popis rozdělení země Království českého. Praha, 1854.

II. Literatura

BUKAČOVÁ, Irena – FÁK, Jiří a kol. *Severní Plzeňsko I. Historicko-turistický průvodce č. 7*. Plzeň, 1996.

ČECHURA, Jaroslav. Vývoj pozemkové držby kláštera v Teplé v předhusitské době. *Minulostí západočeského kraje XXIV.*, 1988, s. 205–225.

FLÖGEL, Jaroslav. *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha, 1933.

HERZIG, Anton. *Die Gemeinden des Landkreises Mies*. Dinkelsbühl, 1975.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha, 2005.

NOVÁKOVÁ, Božena a kol. *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla A–M*. Praha, 1991.

PALACKÝ, František. *Podrobný popis Království českého*. Praha, 1848.

PELANT, Jan. Plzeň sídlem krajského úřadu 1751–1868. *Západočeský historický sborník I*. Plzeň, 1995.

POSEL, Miroslav. *Kronika mého kraje I. Od prvopočátku do května 1945* [nepublikovaný strojopis]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 1979.

POSEL, Miroslav. *Kronika mého kraje II. Od května 1945* [nepublikovaný strojopis]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 1980.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. I. díl – A–H*. Praha, 1954.

SOMMER, Johann Gotfried. *Das Königreich Böhmen, 6. Band Pilsner Kreis*. Praha, 1838.

VRBATA, Jaroslav. Přehled vývoje veřejné správy v odtržených českých oblastech v letech 1938–1945. *Sborník archivních prací*, 1962, roč. 7, č. 2, s. 45–87.

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Ev. jedn. č.
A. Předchůdci obecní samosprávy do roku 1850			
Knihy			
1	Parcelní protokol (Grund-Parzellen Protocoll der Gemeinde Woschana) Německy, bez desek, poškozeno prachem a plísní, 22,5 x 36,7 cm	1839	ukn 1
B. Obecní úřad 1850–1945			
I. Knihy			
Evidenční knihy			
2	Kniha evidence vydaných domovských listů a přijatých do domovského svazku	[1905]–1938	ukn 2
3	Kniha evidence vydaných pracovních knížek	[1905]–1914	ukn 3
4	Kniha evidence vydaných čeledních knížek	[1905]–1913	ukn 4
5	Kniha evidence odevzdaných čeledních knížek	1905–1925	ukn 5
6	Trestní rejstřík	[1905]–1922	ukn 6
7	Ohlašovací kniha o pobytu mužstva v záloze a na trvalé dovolené	1921–1928	ukn 7
8	Ohlašovací kniha o pobytu mužstva v záloze a na trvalé dovolené	1929–1938	ukn 8
II. Spisový materiál			
1. Registraturní pomůcky			
9	Podací protokol (5. 11. 1921–4. 3. 1930)	1921–1930	ppr 1
10	Podací protokol (23. 5. 1936–1. 7. 1940)	1936–1940	ppr 2
11	Podací protokol (4. 7. 1940–11. 8. 1946)	1940–1945 (1946)	ppr 3
2. Spisy			
12	Domovská příslušnost	1905–1927	kar 1
13	Rozpočtové hospodaření, složení komisí, vyhlášky obecního úřadu	1922–1926	kar 1
14	Válečné půjčky	1917–1923	kar 1

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Ev. jedn. č.
15	Silnice Číhaná – Hvožd'any, vodoprávní schválení rybníka ve Hvožd'anech č. k. 3, 6 a 280/2	1926–1936	kar 1
16	Sociální péče	1940	kar 1
17	Zřízení hřbitova v Číhané, oprava kostela tamtéž	1936	kar 1
18	Zemědělství – sčítání dobytka, seznamy čeledínů; pronájem honitby	1924–1940	kar 1

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Hvožd'any
Značka archivního fondu:	AO Hvožd'any
Časový rozsah:	1839–1945 (1946)
Počet evidenčních jednotek:	12 (8 úředních knih, 3 podací protokoly, 1 karton)
Počet inventárních jednotek:	18
Rozsah v bm:	0,11
Stav ke dni:	23. 03. 2015
Zpracovatelky archivního fondu:	Kateřina Nová, Zuzana Kliková
Zpracovatelé archivní pomůcky:	Zuzana Kliková, Mgr. Jiří Kříž
Počet stran:	11
Počet exemplářů:	4
Schválila:	PhDr. Hana Říhová dne 23. 03. 2015 č.j.: SOAP/060-90/2015